

30 septembar 2025

Klyster nijsbrief

Bêste nijsbrieflêzer

Oeral binne apels en parren ryp, moarns is it dizich en sjochst spinreach mei wetterdrippen, rûkst de beammen en blêden, fylst de rein en wyn, mar ek it gouden ljocht fan de sinne, jûns wurdt it al wer earder donker. Hjerst en Neisimmer, in hearlike natuerûnderfining.

De natuergidsen fan De Klyster nimme jim graach noch efkes mei nei bûten!

Ut namme fan it team, Marjolein Staal

GFT, wat doe je ermee?

Groen afval is eigenlijk geen afval. Schimmels en kleine beestjes zijn er dol op! En hun poep is humus en dat is voedsel voor planten en bomen. Zo is het kringetje weer rond.

Dus haalt de gemeente het groene afval op bij de huishoudens. Maar hoe zit dat dan met het groene afval op school? Want een school is geen huishouden...

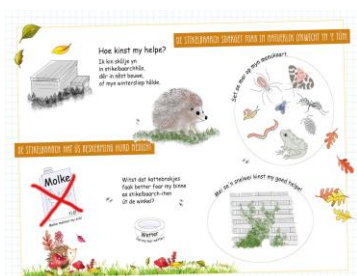
Hierover komt De Klyster in november op alle scholen een korte gastles geven. Samen met jouw leerlingen bedenken we hoe we tocht het GFT kunnen scheiden.

En.... voor iedere klas is er een groen containertje en een compostvat, gratis en voor niks. Binnenkort wordt de school gebeld om de gastles te plannen.

Duorsume Foarlêdsdei 10-10-25

 **LAAT JE
DUURZAAM
VERRASSEN**
elke dag weer!

Bern binne de takomst en dêrom is it goed om mei harren te praten oer duorsumens. Dat kin hiel moai tidens de foarlêdsakje op duorsumensdei.

De Klyster hat spesjaal in ferhaal skriuwe litten. It giet oer bioferskate en klimaatfreonlike tunen mei yn de haadrol de stikelbaarch.

2025

**DUORSUME
FOARLESDEI**

stikelbarchjes yn 'e tún

Klyster
NME-sintrum Noardeast-Fryslân en Dantumadiel

Klyster-projektmeiwurker Trudy van Assen skreau in ferhaal mei de stikelbarch yn de haadrol.

Eltse skoalle krijt it ferhaal mei in praatplaat tastjoerd. It is foar de boppebou en de learkrêft kin der sa mei oan 'e slach.

Op 10 skoallen komt in wethâlder of boargemaster om it ferhaal foar te lêzen.

IVN lespakket kinderboekenweek

Het thema van de Kinderboekenweek 2025 is **Vol avontuur!** En dat moet zeker lukken met het IVN-educatief pakket, met kaartjes vol natuurmissies!

Jouw leerlingen richten samen hun eigen **Natuur Bende** op, die door missies uit te voeren de natuur een handje helpt. Scholen kunnen dit pakket gratis downloaden via [deze link](#).

Moestuiniëren

Een moestuin op school is heel leerzaam. Leerlingen leren over de natuur, gezonde voeding en hoe dat groeit. Daarnaast zijn ze lekker buiten aan de slag en leren ze door zelf te doen. Ieder jaar begeleidt De Klyster 4 scholen bij het opzetten van een schoolmoestuin.

Een moestuinadviseur maakt samen met de school een plan. Daarna komt iedere week een moestuincoach met de leerlingen moestuinieren. **Opgeven** kan via info@klyster.nl.

Nieuwe leskisten

Leskist De Egel

Leskist Superworm

Leskist Hup naar Buiten

Leskist Molletje wil verhuizen

Leskist Bramen

Leen eens een leskist. Super leuk. De kist wordt op school gebracht en weer opgehaald.

Nieuw: binnenkort verwacht leskist Herfst

Deze leskist is voor groep 1 en 2 en gaat over de herfst. Tien opdrachtjes kunnen zo buiten uitgezet worden. Klysterprojectmedewerker Mirja Brandorff maakt deze prachtige kist.

Nieuw: binnenkort verwacht leskist Bomen 3-4

Deze leskist is voor groep 3 en 4 en gaat over bomen. Het prentenboek is het uitgangspunt. Klysterprojectmedewerker Trudy van Assen maakt deze prachtige kist.

Dochblêd Stikelbarchjes

By dizze nijsbrief krije jim wer in Frysk dochblêd en in kleurplaat oer de stikelbaarch. Kinst de platen útdraaie foar dyn learlingen. Kombinearje Frysk en Natuer!

SEPTEMBER

PROJECT CREATIEVE EGELVRIENDJES

SILLE WY DER MEI-INOAR FOAR SOARGJE DAT DE STIKELBARGEN HIEL
BLIID WURDE FAN 'E TÚN EN YN 'E OMJOUWING FAN SKOALLE?

➡ As der no noch baby-stikelbarchjes berne wurde, kinne dy wol wat ekstra help brûke. Meitsje dêrom yn 'e tún of by skoalle fjine plakjes dêr't de stikelbarchjes en oare bisten graach komme.

➡ Ast noch gjin tipy hast, kinst dy no al fêst meitsje en folje mei tûkjes en blêden. Hjir geane ynsekten yn wenjen dy't de stikelbarchjes hearlik fine en de tûkjes en bledsjes brûke se om in nestke mei te bouwen.

➡ Sa makkest in tipy:

- set trije of mear (bamboe)stokken tsjininoar oan;
- byn se oan 'e boppekant fêst mei tou;
- fan stiennen en planken kinst in oerkaping foar stikelbargen meitsje yn de tipy.

➡ Noch moaier is it om in lyts winkeltsje te meitsjen. Lis in fruitkiste, grutte blompot of wat oars yn 'e (skoal)tún op 'e kant. Folje dy mei tûkjes, drûge bledsjes, krantesnippers of moas. De stikelbarchjes kinne dy dan shoppe foar yn har eigen húske. Miskien komme der wol ynsekten yn wenjen, kinne de stikelbargen ek noch út iten.

➡ Kinst ek in sliephûs yn 'e tún of by skoalle pleatse, wa wit komt der wol in baby-stikelbarchje yn wenjen. Tip: set it hús ticht by de tipy, dêr sitte al in soad ynsekten yn, lekker iten foar it stikelbarchje.

➡ Nifelje der in moai buordsje by 'stikelbargereontsjes wolkom'.

IN SOAD WILLE MEI ALLE FREONTSJES
YN 'E TÚN EN BY SKOALLE

Leverje dyn eigen stikelbaarchkleurplaat-
ûntwerp yn foar yn it "Creatieve Egeltjes"
kleurboek www.gewoonleukcreatief.nl

de Klyster

Tot de volgende nieuwsbrief!

COLOFON

De Klyster is het intergemeentelijk NME-centrum voor natuur en duurzaamheidseducatie voor het basisonderwijs in Noardeast-Fryslân en Dantumadiel

Doniaweg 95b, 9104 GK Damwâld, Algemeen nummer De Klyster 06 44 08 50 63
info@klyster.nl - www.klyster.nl

Teamleider: Marjolein Staal, **NME-coördinator:** Eline van den Nieuwenhof, **Natuurfoto's:** klysterfotograaf Sjanne Pol, Hans Menninga, klysterarchief en vrijwilligers, **Doe-bladen:** Creatieve Egelvriendjes

Vrijwilligers 2025

Betty Kooistra, Tineke Feenstra, Jurjen Bylsma, Annemarie van der Molen, Olga Baggelaar, Bianca van Tielen, Jan Rietberg, Hilda Buursma, Bertus Volbeda, Hessie Rozenberg, Wytze Postma, Arie Hagedoorn, Pieter Reitsma, Alana Cullen, Alianne Reitsma, Sjanne Pol

Projectmedewerkers 2025

Jan Tiede Bouma, Xantha Doevendans, Mirja Brandorff, Peer Zaal, Joanneke Romkema, Yvonne de Beer, Geertruida van Assen, Sterre Streefkerk

Samenwerkingspartners 2025

IVN natuureducatie, Verenging Gemeenten voor Duurzame Ontwikkelingen GDO, It Fryske Gea, Landschapsbeheer Friesland, Staatsbosbeheer, Om de Dobben, DikGroen, PKV Frisia, Vereniging Noardlike Fryske Wâlden, NDE Pingo & Pet, NME De Naturij, NME Groen Doen, Natuurmuseum Friesland, Museum 't Fiskershúske, Stichting 't Landje Dokkum, NP Lauwersland, JOGG Sûn op eigen Grûn Dantumadiel, JOGG Sûn op eigen Grûn Noardeast-Fryslân, Koos de Vuilnisman, Stichting Dokkum Tulpenstad, Creatieve Egelvriendjes

Bestuur Freonen fan De Klyster

Bertus Mulder, Durk Holwerda, Oege Jan Leegstra, Sippy Tigchelaar, Thom Feddema

Comité van aanbeveling

Syb van der Ploeg, Nynke Rixt Jukema, Sippy Tigchelaar, Henk Kroes, Theunis Piersma

Ambtenaren gemeenten

Bauke Zwaagstra Noardeast-Fryslân en Wim Osinga Dantumadiel

Portefeuillehouders

Wethouder Hanneke Jouta Noardeast-Fryslân en wethouder Wiebe Strikwerda Dantumadiel

Geen nieuwsbrief meer ontvangen? Mail uw naam en mailadres naar info@klyster.nl.